

Mění se bezpečnostní prostředí (Přehled problematiky, která ovlivňuje obranné plánování)

Tradiční bezpečnostní problémy, jakými jsou např. místní konflikty, zůstávají stále ve středu zájmu jak hromadných sdělovacích prostředků, tak i té nejširší veřejnosti. Vojenští plánovači se ale musí zabývat ještě dalšími, ne zcela jasnými a viditelnými ohroženími. Ať už jde o tradiční či netradiční nebezpečí, ať se vyskytnou izolovaně nebo současně, jsou to ona, která formují a ovlivňují celosvětovou bezpečnostní situaci. V americkém časopise *Military Review*, May-June 1997, tato ohrožení analyzovali pracovníci Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, U.S.A. Graham H. Turbiville, William W. Mendel a Jacob W. Kipp, jejichž příspěvek zveřejňujeme ve zkrácené úpravě.

* * *

Tento článek se dotýká šesti zásadních problémů, které ohrožují americké bezpečnostní zájmy a dělají otázky strategického plánování mnohem složitějšími. Jde o:

- změněnou povahu války,
- změnu regionálních spojení,
- vznik nových bezpečnostních hrozeb, které se neomezují jen na státní hranice,
- mezirezortní charakter vyhodnocování a reakce na hrozby,
- rozšiřování zbraňové a vojenské technologie
- rychlé tempo probíhajících změn.

Všechny tyto problémy působí více méně společně a vzájemně se ovlivňují.

(Uvažování o povaze příští války)

Prvním úkolem pro vojenské plánovače je vyhodnotit vliv existujících politických, ekonomických, vojenských a technologických trendů na ozbrojené konflikty. Jaké jsou současné trendy? Na Západě a v dalších částech světa je dnes určujícím momentem **technologická revoluce automatizovaného velení a řízení, rozvědčné služby a radio-elektronických bojových systémů** - čili jde o právě probíhající revoluci ve vojenství (*revolution in military affairs, RMA*). Tato revoluce je ovlivňována předpokladem, že všeobecná jaderná válka po skončení studené války je velmi nepravděpodobná, a že daleko pravděpodobnější je vznik místních, regionálních konfliktů, ať již z etnických, nacionálních, ekonomických, sociálních či jiných příčin.

Nové revoluční technologie byly poprvé hromadně použity ve válce v Perském zálivu. Tato válka se stala zároveň jakousi předzvěstí nastupujícího technologického vývoje, který změnil válčení právě tak, jako jej kdysi změnila mechanizace či jaderné zbraně. Od operace *Pouštní bouře* začala revoluce ve vojenství významně ovlivňovat vnitřní strukturu ozbrojených sil, vojenské doktríny, udržování technologické iniciativy. Ozbrojené síly, které budou organizovány, vycvičeny a vybaveny zařízeními na využívání informací,

získávají vůči nepříteli značnou výhodu. Válčení se stává společným úsilím všech druhů zbraní, kde je synergie dosahována prostřednictvím simultánnosti. Vzniká „kvalitativně jiný způsob boje - schopnost nejenom udeřit na nepřítele do hloubky, ale v reálném čase vidět hluboko do hloubky nepřítele“ (G.R.Sullivan, A.M.Coroalles, Armáda informačního věku, Carlisle Barracks, PA, 1995).

V roce 1996 bývalý americký ministr obrany William Perry vyhlásil „politiku řešení hrozeb po skončení studené války“, která byla založena na třech zásadách: včasné prevenci nových ohrožení, odstrašení existujících ohrožení a likvidaci vzniklých ohrožení USA a spojenců, pokud „prevence a odstrašení selžou“. Toto zavedené pořadí - prevence, odstrašení a použití vojenské síly - představuje základní výhodu pro předvídaní a řešení budoucích ohrožení, na kterou můžeme navazovat.

Od poloviny 90. let probíhá modernizace americké armády, která je zaměřena na získání technologické převahy při rychlém bojovém přemístění a zasazení jednotek (*force projection*), jejich nepřetržitým zabezpečení (*sustainment*) i jejich ochraně (*protection*). Americká armáda je cílevědomě budována tak, aby byla schopna zvítězit v informační válce, provádět přesné údery, mít převahu v manévrové bitvě. Jak řekl náčelník štábu pozemních vojsk generál Denis J. Reimer, armáda, která zvládne tyto požadavky, bude schopna se vypořádat se „širokým spektrem regionálních konfliktů, nebezpečí a ohrožení“ (Army, October 1995). Jde o zasazení v regionálních konfliktech, použití moderních konvenčních zbraní, balistických střel, chemických a biologických zbraní, právě tak jako o operace udržení a nastolení míru.

Většina diskusí o budoucím bojišti vychází z globálních souvislostí a nejaderného ohrožení. Některé z nich se týkají tzv. „sobě rovných protivníků“ prvního desetiletí příštího tisíciletí, nejsou opomíjeny prudké změny regionální rovnováhy, vznik konfliktů mezi civilizacemi, ekologické problémy. Je totiž nesnadné definovat nějaké konkrétní ohrožení. I samotné užití nových technologií může přivodit nečekané změny. Například ve stejném čísle Military Review, jako je tento článek, je otištěn příspěvek mjr. Raymonda Fince nazvaný „Podoba budoucí války: čečenský bojovník Šamil Basajev“. Zabývá se novým druhem bojovníka, kterého musí americké ozbrojené síly teprve pochopit. A Basajevovo bojiště je jen velmi málo podobné rozšířeným futuristickým vizím digitalizované války ...

Cena nových, na informace orientovaných systémů, je relativně nízká. Je daleko nižší než byla cena za jadernou technologii či za těžké obrněné systémy. Informační systémy a systémy přesného navádění mohou být dokonce zakoupeny jako hotové produkty na volném trhu, což snižuje technologický náskok USA. Na druhé straně je ale docela možné, že se některé státy, podobně jako současné Rusko, vrátí ke zbraním hromadného ničení, aby zabránily ohrožení využívající nejvyspělejší technologii a informační válku. Státy mohou hledat **nekonvenční řešení konvenční války**, vedené s využitím nejmodernější technologie.

➤ Mění se regionální uskupení ➤ *thc*

Okamžitým důsledkem zhroutení Sovětského svazu a následného vývoje v Eurasii a dalších oblastech světa byla změna v uskupení států a regionů. Katalyzátorem změn bylo rozdělení SSSR a vytvoření patnácti nových států. Byly znovu rozdmýhány dávne

historické, etnické a náboženské spory, rozpadla se Jugoslávie, změnily se spojenecké svazky. Islámský extremismus se začal prosazovat na celém světě, včetně Středního východu, Asie a Afriky. Ekonomické a politické procesy v Latinské Americe vyústily do místních povstání, pokračují územní spory, nestabilita Mexika dále vzrostla.

Rozpadl se relativně pevný rámec studené války, a to určilo na několik desetiletí dopředu jak se budou státy a regiony mocensky formovat, a tedy i jakým způsobem o nich budeme uvažovat z hlediska bezpečnostního plánování. Přesuny koaliční a ideologické orientace okamžitě zamlžily tradiční obraz hrozeb a stalo se velmi nesnadným úkolem definovat spojení, se kterými budeme bojovat, i nepřátele, proti kterým budeme bojovat.

Nejtypičtějším příkladem tohoto vývoje se stala bývalá sovětská Asie. Na jejím území se v současné době nachází pět nových států: Kazachstán, Turkmenistán, Kyrgyzstán, Uzbekistán a Tádžikistán. Vývoj v této obrovské, nestabilní oblasti přímo ovlivňuje stabilitu jihozápadní Asie, centrální Eurasie a jižní Asie. Soupeření o sféru vlivu ohrožuje rozsáhlé surovinové oblasti, protože se v těchto místech setkávají národní zájmy Ruska, Íránu, Turecka a Číny. Je zde velká hustota pašování drog a islámský extremismus a konflikty mezi svářčícími se frakcemi, etnické napětí, problémy životního prostředí a zdravotnické problémy. Ke všemu tu vojenští analytici předpokládají i možné tranzitní cesty pašování ZHN. Jinými slovy, tato oblast obsahuje všechny problémy, které přímo zajímají americké centrální velitelství (*US Central Command*), velitelství amerických sil v Evropě, v Pacifiku a také příslušná velitelství materiálního zabezpečení. Všechna tato více či méně definovaná ohrožení mají své místo při soudobém plánování válčistě. Problémy, přesahující jednotlivé hranice, nekontrolovatelnost světového vývoje, fenomén šedé zóny či prostě jen netradiční bezpečnostní problémy - to vše jsou jen některé z úkolů, které musíme při obranném plánování řešit.

Novým nestátním ohrožením je věnována daleko větší pozornost než tomu bylo v období studené války. Příkladem je dostatek. Ruská šedá zóna obchodování se zbraněmi v Kolumbii a dalších zemích Latinské Ameriky. Obchodníci s drogami z Michocanu v Mexiku působí ve státě Washington, v Yakima Valley, zatímco obchodníci s drogami z Kolumbie se specializují na Rusko a východní Evropu, kam pašují ohromná množství kokainu.

Tisíce arabských dobrovolníků-mudžahedinů, vycvičených v letech 1979 až 1989 v sovětsko-afghánské válce, představují zkušený kádr prošlý v boji, vhodný pro militantní islámské extremistické skupiny a hnutí, které bojují s vládami v Kašmíru, Alžírsku, Egyptě, Súdánu a Bosně, kde se jimi musí zabývat Amerika a mezinárodní mírové síly. Proudí emigrantů daly vzniknout etnickým enklávám v místech, kde nikdy předtím neexistovaly. Američtí plánovači musí brát v úvahu jakékoli ohrožení regionální stability, jehož kořeny mohou být velmi vzdálené od místa, kde se projeví. I to je důvod pro stále užší spolupráci mezi veliteli druhů vojsk, vládních i soukromých organizací.

◀ Rozměry výzev mezirezortní bezpečnosti ▶

Národní i regionální vojenské plánovací a zpravodajské štáby si postupně začínají být vědomy mezirezortní povahy vznikajících bezpečnostních problémů. I když většina bezpečnostních problémů je především vojenského charakteru, vzrůstající rozsah bezpečnostních úkolů stírá rozdíly mezi armádou, policejními složkami (vynucování zákona) a jinými civilními institucemi.

Stává se typickým, že bezpečnostní úkoly zahrnují vojenské, policejní a právní akce, účast jednotek civilní obrany, lékařskou a humanitární pomoc. Podílejí se na nich vládní i mimovládní orgány, organizace, které mají na vzniklém problému určitý informační či ekonomický zájem. Bezpečnostní problémy mohou zahrnovat:

- ▲ povstání a separatistická hnutí, financovaná díky pašování drog a dalším zločinům,
- ▲ dobře vyzbrojené kriminálními gangy a polovojskové organizace, které kontrolují určité oblasti či zařízení,
- ▲ ilegální přistěhovalectví a ohrožení integrity státních hranic,
- ▲ pašování zbraní a obchod se strategickou bojovou technikou,
- ▲ průmyslové, ekologické, průmyslové katastrofy, hladomor a ohrožení veřejného zdraví.

Regionální vyhodnocování výše uvedených ohrožení, obzvláště těch, která se zabývají hrozbami spadajícími pod tzv. *nevojenské operace* (jednodušší výraz pro operace jiné než válka, konflikt nízké intenzity, viz FM 100-5, Operace), musí být provedeno ze všech hledisek, proto je třeba spolupráce mezi různými rezorty.

Rozšiřování zbraní HN

Řešení tohoto bezpečnostního problému je příkladem úspěšné mezirezortní spolupráce. Vlastní iniciativa ministerstva obrany proti rozšiřování zbraní začala v r. 1993, kdy se ve výroční zprávě ministra obrany Williama Perryho uvádělo, že „tato iniciativa je zahajována s ohledem na vzrůstající ohrožení americké bezpečnosti způsobené rozšiřováním jaderných, biologických a chemických zbraní a jejich nosičů. V mnoha částech světa, kde budou pravděpodobně nasazeny ozbrojené síly Spojených států, tj. v severovýchodní Asii, Perském zálivu a na Středním východě, se potenciální protivníci pokoušejí vyvinout či získat ZHN. Americká zkušenost z války v Zálivu ukázala důsledky rozšiřování ZHN pro obranné plánování. Pokud má ministerstvo obrany takto plánovat, musí brát zcela vážně jejich možné zasazení v příštím konfliktu.“

Rozpad Sovětského svazu po válce v Perském zálivu velmi zvýšil možnosti dalšího rozšíření ZNH. Ústředním úkolem zpravodajských služeb, bezpečnostních organizací a dalších státních orgánů se stalo sledování rozšiřování jaderných, chemických, biologických zbraní a řízených střel. Je součástí zpravodajské práce i plánování regionálních velitelství a jejich podpůrných složek. Vzrůstající zájem o rozšiřování ZHN včetně hrozby jaderného terorismu může být dokumentován výzkumem Timothy L. Sanze „Jaderný terorismus: Publikovaná literatura od roku 1992“.

Do poloviny devadesátých let oficiálně existovalo pět jaderných států a asi dvacet dalších, které se snažily, či se alespoň pokoušely některý druh ZHN získat či samy vyvinout. Dnes má více než desítku těchto států vlastní operační balistické střely. Na pašování materiálu ZHN se podílejí i nestátní organizace, např. japonská Aum Shinrikyo nebo pašeráři štěpných materiálů z Ruské federace.

Přechodná povaha a rozmanitost velkého množství hrozeb vytváří mezinárodní prostředí, kde změna, nejistota, překvapení jsou důležitými složkami při vytváření národní, regionální a vojenské strategie.

dopl.

Mění se naši dlouhodobí spojenci i bývalí nepřátelé, proto musíme kriticky přehodnotit všechny tradiční vztahy a spojení. Následující problémy mohou být identifikovány v té či oné míře v každém regionu:

- nerovnoměrné ekonomické změny, včetně prudkého vzestupu a náhlého úpadku,
- napětí a konkurence v ekonomických vztazích,
- ideologické a mocenské vakuum, které umožňuje vznik obecného neklidu, extrémního nacionalismu a případného návratu k autoritativním režimům,
- existuje potenciál pro zmanipulování určitých událostí v čase nestability a rychlých technologických změn,
- vysoká úroveň politického a jiného násilí,
- nevysledovatelný dlouhodobý vliv rostoucího mezinárodního organizovaného násilí, korupce demokratických institucí.

Dnešní nebezpečí jsou zásadně odlišná od hrozeb studené války. V každém regionu jsou obsažena všechna nebezpečí společně, jsou to netradiční nebezpečí, navzájem propojená, což stírá tradiční rozdíl mezi armádou, vynucováním zákona a ostatními rolemi a misemi, má výraznou meziagenturní a mezinárodní podobu, a odehrává se v prostředí změny, nejistoty a překvapení.

Přístupují další ovlivňující faktory. Bývalý pplk. americké armády Timothy L. Thomas vysvětluje ve svém článku „Věk nových argumentů“ jak skupiny, které působí v nestabilních oblastech, využívají nových technologií a této nestability ke svým cílům. Graham H. Turbiville se zabývá neorganizovanými vzpourami na jih od hranic Spojených států v článku „Mexiko a ostatní nespokojenci“ („Zbraně hromadného ničení“, Washington, DC, GPO 1995).

* * *

Vojenští představitelé jsou dnes nuceni brát v úvahu celé spektrum nejrůznějších bezpečnostních požadavků, i když se třeba zabývají vnitřní strukturou ozbrojených sil, zbraněmi, doktrínou. Současné požadavky totiž sahají od přípravy větších kontingentů vojsk na potlačení vnitřního ohrožení spojeneckých režimů, přes přípravu na velká mezinárodní ohrožení, pomoc při přírodních katastrofách a humanitární operace, k zamezení rozšiřování zbraní hromadného ničení, tak jak o tom bylo pojednáváno v tomto příspěvku. Jeho cílem bylo obrátit pozornost k vývoji, který bude s velkou určitostí formovat bezpečnostní prostředí nastupujícího 21. století.